

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

ISSN 1303-2054 | e-ISSN 2564-7741

Yıl: 24, Sayı: 42, Temmuz-Aralık 2019

**XVI. TEFSİR ANABİLİM DALI KOORDİNASYON TOPLANTISI
VE “ULUSLARARASI HZ. İBRAHİM (A.S.) VE NÜBÜVVET”
SEMPOZYUMU (Şanlıurfa, 8-9 Kasım 2019)**

Arş. Gör. Soner Aksoy

snraksoytrbzn@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0003-3178-7937

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı

Arş. Gör. Sakin Taş

sakintas@sakarya.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-1301-9491

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı

Arş. Gör. Samed Yazar

sametyazar@uludag.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-9046-0160

Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı

Arş. Gör. Muhammet Çol

muhammetcol@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7667-2722

Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types	: Sempozyum Değerlendirme Yazısı/ Symposium-Conference Reviews
Geliş Tarihi / Received	: 27 Kasım 2019 / 27 November 2019
Kabul Tarihi / Accepted	: 09 Aralık 2019 / 09 December 2019
Yayın Tarihi / Published	: 15 Aralık 2019 / 15 December 2019
Sayı – Issue	: 42
Sayfa / Pages	: 317-329

Her yıl düzenli olarak yapılan Tefsir Koordinasyon Toplantılarının on altıncısı bu yıl 8-9 Kasım tarihleri arasında, “Uluslararası Hz. İbrahim (a.s.) ve Nübüvvet Sempozyumu” eşliğinde Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ev sahipliğinde, Türkiye’nin çeşitli üniversitelerinden yaklaşık 200 tefsir akademisyeninin katılımıyla Şanlıurfa’da gerçekleşti. Bu toplantı kapsamında düzenlenen sempozyumu, daha önceki koordinasyon toplantılarında yapılan sempozyumlardan farklı kılan temel bazı hususlar vardı. Bunlardan birisi, Hz. İbrahim’in (a.s.) Şanlıurfa ile tarihsel ve kültürel açıdan güçlü ilişkisi dikkate alınarak sempozyumun ana başlığının, “Hz. İbrahim (a.s.) ve Nübüvvet” olarak seçilmesidir. Ayrıca yirmi yıl aradan sonra uluslararası düzeyde Hz. İbrahim’le (a.s.) ilgili böyle bir sempozyumun yapılması kayda değerdir. Diğer taraftan daha önceki koordinasyon toplantılarının aksine bu toplantıda yapılan sempozyumda yaklaşık 16 farklı oturumda toplam 60 tebliğe yer verilmesi dikkat çekici bir farklılıktır. Bu meyanda düzenlenen ve tebliğ yoğunluğundan dolayı Mâtürîdî, Râzî, Taberî ve Kurtubî isimlerinin verildiği dört ayrı salonda iki günde icra edilen sempozyum, özet olarak aktarılmaya çalışılacak ve sempozyumun geneline dair bir değerlendirme yapılacaktır.

Sempozyum saygı duruşu, İstiklal Marşı, Kur’an tilaveti ve protokol konuşmalarıyla Mâtürîdî salonunda başladı. Bu bağlamda ilk açılış konuşmasını Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Atilla Yargıcı yaptı. Yargıcı konuşmasında Şanlıurfa’da yirmi yıldır Hz. İbrahim (a.s.) ile ilgili bir sempozyumun yapılmadığını, Kur’an ile ilgili bir programın ise neredeyse hiç düzenlenmediğini belirterek, bu vesileyle düzenlenen sempozyumun önemine vurgu yaptı. Toplantının düzenlenmesinde maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen Karaköprü Belediye Başkanı Metin Baydilli yapmış olduğu selamlama konuşmasında, genelde Müslümanlar özelde ise Şanlıurfa için Hz. İbrahim’in (a.s.) önemine, onun zihin dünyası, bakış açısı ve öğretilerini öğrenip tatbik etmemiz durumunda toplumun emniyet ve selamet içerisinde yaşayabileceğine, 21. yüzyılın huzur, barış ve kardeşliğin en fazla ihtiyaç duyulan bir dönem olduğuna ve bunun ise ancak eğitim ile sağlanabileceğine değindi. Daha sonra toplantının düzenlenmesinde büyük emeği geçen ve program boyunca sunuculuğuyla katkıda bulunan Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mahmut Öztürk, Urfa’nın halk kültürü ve geleneklerinden birisi olan ve verilen bir yemeğe herkesin katkısı olması anlamı taşıyan Harafene ve Sahaniye kültürüne atıf yaparak toplantının gerçekleştirilmesi aşamasında bu gelenekten hareket

ettiklerine ve bu bağlamda bütün belediyelerin ve Urfa'nın hemen tüm kurumlarının organizasyona katkı sağladıklarına vurgu yaparak teşekkürlerini sundu. Son olarak selamlama konuşması yapan Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Celil Abuzar konuşmasında, İlahiyat Fakültelerinin manevi rehberlik anlamında buldukları şehrin lokomotif olması gerektiğine, Hz. İbrahim'in (a.s.) tevhîdî mücadelesine, günümüz İslam dünyası açısından birleştirici kimliğine ve örnekliliğine dikkat çekti.

Selamlama konuşmaları bittikten sonra Mâturîdî salonunda - *Kur'an'da Nübüvvet ve Hz. İbrahim (a.s.)*- üst başlığı taşıyan açılış paneline geçildi. Bu oturumda Prof. Dr. Nasrullah Hacımuftuoğlu başkanlığında biri Arapça olmak üzere toplam dört tebliğ sunuldu. "Kur'an'da Nübüvvet" başlıklı bir tebliğ sunan Prof. Dr. İsmail Karagöz, tebliğinde Kur'an ayetlerinde Nebî ve Resûl kavramlarını inceleyerek geleneğin aksine bu iki kavram arasında bir fark olmadığını ortaya koydu. Karagöz, Kur'an'da Nebî ve Resûl kavramlarının ortak vasıflara ve niteliklere sahip olduğu tespitinden hareketle özellikle günümüzde kendisini peygamber olarak vasıflandıran birtakım kimselerin iddialarının asılsızlığına değindi. Bu oturumun ikinci tebliği Prof. Dr. Musa Kazım Yılmaz tarafından, "Hz. İbrahim'in (a.s.) Özgürlüğe Çağrısı" başlığıyla sunuldu. Yılmaz sunumunda, Hz. İbrahim'in (a.s.) hayat hikâyesine, tevhit arayışına ve bu meyanda müşrik kavmiyle olan mücadelesine değinerek, Kur'an'da Hz. İbrahim'in (a.s.) putperest kavmi ile giriştiği tevhit mücadelesini, temelde insanın özgürleştirilmesi çabası olarak ele aldı. Bu oturumda bir diğer tebliğ, "حجة ابراهيم و أثرها على الفكر الإسلامي" ismiyle Selahaddin Selim Arkadan tarafından sunuldu. Arkadan tebliğinde, Hz. İbrahim'in (a.s.) İslam düşüncesinde tevhidin ve hac ibadetinin timsali olduğuna dikkat çekerek, Nemrut'la ve Putperest kavmi ile olan tevhit mücadelesinde aklî istidlalleri kullanması, İslam ümmeti için ilm-i yakîne ulaşmada bir örneklik oluşturduğuna vurgu yaptı. Açılış oturumunun son tebliği ise, Prof. Dr. Mehmet Soysaldı tarafından, "Kur'an Ayetleri Perspektifinde Hz. İbrahim'in (a.s.) Rol Model Oluşu" başlığıyla gerçekleşti. Soysaldı sunumunda, Hz. İbrahim'in (a.s.) Kur'an'da, Hz. Muhammed (s.a.v.) ile birlikte numune-i imtisâl anlamına gelen "Usve" (el-Mumtehine 60/4) olarak tanımlandığına değinerek, genelde insanlık özelde ise günümüz Müslümanları için Hz. İbrahim'in (a.s.) örnek alınmasının önemi ve gerekliliği üzerinde durdu. Bu sunumla birlikte açılış oturumu sona erdi ve sempozyum oturumları Mâturîdî, Taberî, Râzî ve Kurtubî isimlerini taşıyan dört ayrı salona yayılarak devam etti. Bu bağlamda sempozyumun birinci günü her salonda iki oturum yapıldı.

Mâturîdî salonunda birinci oturumda -Hz. İbrahim’in (a.s.) Diğer Bazı Peygamberlerle Mukayesesi ve Hayatından Alınacak İbretler- üst başlığı altında toplam dört tebliğ sunuldu. İlk tebliğ aynı zamanda oturum başkanı olan Prof. Dr. Fatma Asiye Şenat tarafından, “Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. Eyyüb’ün (a.s.) Şahsi Hayatlarıyla İlgili İmtihanlarının Psikolojik Analizi” başlığıyla gerçekleşti. Şenat sunumunda Hz. İbrahim’in (a.s.) ve Eyyüb’un (a.s.) tevhit mücadelesi ve hayat tecrübesine atıf yaparak konuyu güncel bir zeminde ele almaya çalıştı. Bu bağlamda bu iki peygamberin hayat tecrübelerinin günümüz insanına özellikle baba-oğul ilişkisi ve zorluklar karşısında takınılması gereken tutum bağlamında birçok psikolojik ve zihinsel değer aşıladığına dikkat çekti. Bu oturumun ikinci tebliği Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Cora tarafından, “Hz. İbrâhîm’in (a.s.) İmtihan Edildiği Kelimeler/Mâhiyetleri ve İlgili Mülâhazalar” başlığıyla sunuldu. Cora bu tebliğinde, Kur’an’da zikredilen Hz. İbrahim’in (a.s.) birtakım kelimelerle imtihan edilmesinin (el-Bakara 2/124) anlamına dair müfessirler tarafından yapılan farklı görüşlere yer vererek, ayette imtihana konu olan “kelimât” ifadesinin en genelde Hz. İbrahim’in (a.s.) hayat boyunca yaşadığı “mücadele” manasına geldiği tespitinde bulundu. Bu oturumun diğer bir tebliği, “Yûsuf Sûresi ve Hz. Yûsuf Kıssasının Üslup Muhteva ve İbretler Yönünden Değerlendirilmesi” başlığıyla Dr. Öğr. Üyesi Orhan İyibilgin tarafından sunuldu. İyibilgin sunumunda, Yûsuf sûresinde kullanılan üslup inceliklerini, sûrenin i’câz yönlerini ve Yûsuf kıssası üzerinden verilmek istenen dini ve ahlaki mesajları ortaya koymaya çalıştı. Bu oturumun son tebliği ise Dr. Öğr. Üyesi Zeynel Abidin Aydın tarafından, “Hz. İbrâhîm (a.s.) ve Şirkle Mücadelesi En’âm Sûresi 6/74-79 Ayetlerinin Tefsirlerdeki Yansımaları Üzerine Bir Değerlendirme” başlığıyla gerçekleşti. Aydın tebliğinde daha çok هَذَا رَبِّي “Bu benim rabbimdir.” (el-En’âm 6/77) ifadesinin ne anlama geldiği üzerinde durarak, müfessirlerin farklı görüşlerine yer vermeye çalıştı. Bu görüşler içerisinde, Hz. İbrahim’in (a.s.) bu ifadeyi kendisi için değil de muhataplarıyla münazara esnasında, onları düşündürmeye yönelik kullandığı görüşünün daha isabetli olduğu vurgulandı.

Mâturîdî salonunda ikinci oturum -Hz. İbrahim (a.s.) ve Haniflik- üst başlığıyla, Doç. Dr. Ahmet Öz başkanlığında beş tebliğin sunumuyla gerçekleşti. İlk tebliği, “Hz. İbrahim (a.s.) Örneğinde Haniflik” başlığıyla oturum başkanı Ahmet Öz sundu. Öz tebliğinde, genellikle Kur’an’da Hz. İbrahim’le (a.s.) ilişkili olarak kullanılan hanifliğin en temelde güçlü bir tevhit vurgusu içerdiği tespitinden hareketle, İslam ile hanifliğin eş değer olduğu sonucuna ulaştı. Bu oturumun ikinci tebliği Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir

Karakuş tarafından, “Hz. İbrahim (a.s.) ve İbrâhîmî bir Duruş: Haniflik” başlığıyla sunuldu. Karakuş tebliğinde, hanifliğin Kur’an’da kurumsal bir din olarak anlatılmadığı, aksine Hz. İbrahim’le (a.s.) ilgili olarak bir arayış, tavır ve duruş bağlamında kullanıldığı üzerinde durdu. Bu oturumda üçüncü tebliğ, “Kur’an’da Tevhidin Zıddı Olarak Şirk” ismiyle Öğr. Gör. Dr. Şuayb Karataş tarafından sunuldu. Karataş konuşmasında, daha çok Kur’an’ın şirk yüklediği anlamları incelemeye çalıştı. Bu oturumun son bildirisini ise, “Ulûhiyet İnancında İbrâhîmî Arayış” başlığıyla Dr. Öğr. Üyesi Zeki Keskin tarafından gerçekleştirildi. Keskin Hz. İbrahim’in (a.s.) tevhit arayışını farklı bir açıdan ele alarak, İbrahim peygamberin doğduğu yerden başlayıp gerçekleştirdiği yürüyüşün kutsal bir hilali gösterdiğini dile getirdi. Bu bağlamda Haçlıların kutsal hilal ile olan savaşlarında esasen bu Abraham’a, yani İbrahim peygamberin çizmiş olduğu kutsal hilale karşı bir savaşın olduğu tespitinde bulunuldu.

Sempozyum bildirilerinin sunulduğu salonlardan bir diğeri olan Taberî salonunda ilk oturum *-Hz. İbrahim (a.s.): Doğduğu Yer ve Kimliği Hakkında Değerlendirmeler-* üst başlığıyla Prof. Dr. Mehmet Yolcu başkanlığında toplam dört tebliğin sunumuyla gerçekleştirildi. İlk tebliğ oturum başkanı Mehmet Yolcu tarafından, “Hz. İbrahim’in (a.s.) Hükümdar İle Tartışmasının Taşıdığı Anlam” ismiyle sunuldu. Bu tebliğde, Bakara 2/258 ayetinde konu edinilen Hz. İbrahim’le (a.s.) Nemrud’un tartışmasının özellikle Allah’ın birliğinin temellendirilmesi açısından taşıdığı anlam üzerinde duruldu. Doç. Dr. M. Nuri Güler tarafından, “Hz. İbrahim’in (a.s.) Kimliği ve Hz. Muhammed (s.a.v.) ile Akralığı” başlıklı sunulan oturumun ikinci tebliğinde, tarihsel bir yöntem takip edilerek Hz. İbrahim’in (a.s.) etnik kökeni ve Hz. Peygamberle olan nesep ilişkisi ortaya konulmaya çalışıldı. Bu bağlamda Hz. İbrahim’in (a.s.) Arap olmadığı iddiası tartışılarak, musta`rab kelimesinin Arap olmayan değil yerleşik hayatı benimseyen anlamında kullanıldığı öne sürüldü. Bu oturumun diğer tebliği Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Arslan tarafından, “Hz. İbrahim’in (a.s.) Urfa’da Doğduğuna Dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi” başlığıyla gerçekleştirildi. Arslan konuşmasında kaynaklarda Hz. İbrahim’in (a.s.) doğum yeriyle ilgili bütün rivayetleri değerlendirmeye tabi tutarak, Urfa’nın Hz. İbrahim’in (a.s.) doğum yeri olduğu görüşünü ortaya koymaya çalıştı. Bu oturumun son tebliği ise, “Hz. İbrahim (a.s.) ve Şanlıurfa” ismiyle Mehmet Oymak tarafından sunuldu. Oymak sunumunda, tarihsel ve kültürel açıdan Şanlıurfa’nın Hz. İbrahim’le (a.s.) ilişkisini inceledi.

Taberî salonunda ikinci oturum *-Allah ile Kul, İnsan ile İnsan Arasındaki İlişkiler Bağlamında Hz. İbrahim (a.s.)-* üst başlığıyla Prof. Dr.

Kerim Buladı başkanlığında biri Arapça olmak üzere beş tebliğin sunumuyla gerçekleşti. Oturumun ilk tebliği, “Nebevî Şahsiyetin İnşasında Namaz ve Hz. İbrahim (a.s.)” başlığıyla oturum başkanı Kerim Buladı tarafından sunuldu. Buladı konuşmasında özelde Hz. İbrahim’in (a.s.) genelde ise mümin şahsiyetin oluşturulmasında namazın önemini ve değerini ortaya koymaya çalıştı. Bu oturumun diğer bir tebliği Prof. Dr. Muhammed eş-Şatî tarafından, “علاقات إبراهيم عليه السلام مع أسرته” başlığıyla gerçekleşti. Şatî konuşmasında, Hz. İbrahim’in (a.s.) aile fertleriyle özellikle babası, eşleri ve çocuklarıyla olan ilişkilerinin ahlaki ve dini boyutlarını inceledi. Bu oturumda yer alan tebliğlerden bir diğeri Dr. Öğr. Üyesi Fatih Tok tarafından, “Allah (Rab) – İnsan (Kul) ilişkisi bağlamında Hz. İbrahim’in (a.s.) “Halîlullâh” Vasfının İncelenmesi” ismiyle sunuldu. Bu sunumda, Kur’an’da Allah’ın Hz. İbrahim’i (a.s.) dost edinmesi anlamında kullanılan (en-Nisâ 4/125) *Halîlullâh* sıfatının Allah-kul ilişkisi açısından çok özel bir ilişkiyi gösterdiği ortaya konuldu. Bu oturumda sunulan tebliğlerden bir diğeri Dr. Öğr. Üyesi Kadri Ziyaettin Coşan tarafından, “Hz. İbrahim’den (a.s.) Hz. Muhammed’e (s.a.v.) Allah Teâlâ’ya Güvenme ve İtaat Etmenin Çağlar Üstü Neticeleri” başlığıyla gerçekleşti. Coşan, Allah-insan ilişkisinin iki temel boyutunu oluşturan ve aynı zamanda nebevî bir duruş ve tavır olan güven ve itaati, evrensel bir bakış açısıyla ele almaya çalıştı. Bu oturumun son tebliği ise, “Kur’an’da Hz. İbrahim (a.s.) Örneğinde Aile İlişkisi ve Eğitimi” ismiyle Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mahfuz Ata tarafından sunuldu. Ata Hz. İbrahim’in (a.s.) aile ilişkilerinin her Müslüman açısından rol model oluşunu, güncel bir zeminden hareketle inceledi.

Sempozyum bildirilerinin sunulduğu salonlardan bir diğeri olan Râzî salonunda ilk oturum -*Hz. İbrahim (a.s.) ve Ateşle İmtihani*- üst başlığıyla Doç. Dr. Nihat Uzun başkanlığında dört tebliğin sunumuyla gerçekleşti. “Hz. İbrahim’in (a.s.) ateşe atılması Meselesinin Tefsir Geleneği Üzerinden Okunması” başlığıyla oturumun ilk tebliğini sunan Nihat Uzun konuşmasında, Hz. İbrahim’in (a.s.) ateşe atılması meselesiyle ilgili olarak Ehl-i Kitab’ın ve müfessirlerin görüşlerini inceleyerek, bu olayın mucize olmakla birlikte, İslam öncesi dönemde Araplar tarafından bilindiğini vurguladı. Bu oturumun ikinci tebliği Doç. Dr. Muhammet Yılmaz tarafından, “Hz. İbrahim’in (a.s.) oğlu İsmail’e Olan öğretileri Üzerinden Kur’an’da Peygamberlerin Evlatlarına Nasihatleri” başlığıyla sunuldu. Bu sunumda bir Müslümanın örnek alması gereken ideal şahsiyetler, Hz. İbrahim (a.s.) ve evlatları özelinde incelemeye tabi tutuldu. Bu bağlamda Yılmaz, konuyla alakalı kaleme aldığı; *Günümüze Bakan Yönleriyle Kur’an’da Peygamberlerin Evlatlarına Nasihatleri* isimli eserine atıf yaptı. Özelde bu oturumun genelde bütün sempozyumun en

dikkat çekici tebliğlerden birisi ise, “Asaf Halet Çelebi’nin İbrahim Şiirindeki İmgeler” başlığıyla Doç. Dr. Levent Bilgi tarafından sunuldu. Bilgi konuşmasında ele aldığı şiirde simgelerin/sembollerin değerlendirmesini yaparak, İbrahim’in şahsında millet kavramının günümüzde yaygın olan ırkçılık zehrine karşılık bir panzehir olduğunu vurguladı. Oturumun son tebliğini, “Ateş’in Hz. İbrahim’i (a.s.) Yakmaması Mucizesi Üzerine” başlığıyla sunan Arş. Gör. Zeynep Demiryorgan konuşmasında, Nihat Uzun’un tebliğinden farklı olarak Hz. İbrahim’i (a.s.) ateşin yakmaması olayını mucizevî bir bağlamda daha geniş bir perspektifte incelemeye çalıştı.

Râzî salonunda ikinci oturum -*Hz. İbrahim’in (a.s.) Ahlakî Örneği*- üst başlığıyla Doç. Dr. Zeki Tan başkanlığında dört tebliğin sunumuyla gerçekleşti. “Hz. İbrahim’in (a.s.) Rol-Model Olarak Anılması” başlığıyla ilk tebliği sunan Zeki Tan konuşmasında, Kur’an’da Hz. Muhammed’in (s.a.v.) bir kez (el-Ahzâb 33/21), Hz. İbrahim’in (a.s.) ise iki kez (el-Mumtehine 60/4-6) üsve-i hasene (rol model) olarak tanımlanarak örneklilik bağlamında öne çıkarıldığına dikkat çekti. İbrahim’i sözde sahiplenilen çeşitli dini grupların onun dini ve ahlaki öğretilerini göz ardı etmeleri bu durumun temel nedenlerinden biri olarak zikredildi. Bu oturumun diğer bir tebliği, “Hz. İbrahim’in (a.s.) Ahlakî Özellikleri” başlığıyla Dr. Öğr. Üyesi Abdürrahim Kaplan tarafından sunuldu. Kaplan sunumunda Hz. İbrahim’in (a.s.) Kur’an’da zikredilen usve-i hasene, habîbullâh, siddık, merhamet, hilm sahibi ve ahde vefalı olması gibi genel ahlaki özellikleri üzerinde durdu. Bu oturumda Hz. İbrahim’in (a.s.) temel ahlaki özelliklerinden birisi olan misafirperverlik bağlamında hazırlanan diğer bir tebliğ, “Hz. İbrahim’in (a.s.) Örneğinde Kur’an ve Sünnete Göre Misafirperverlik” ismiyle Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Bağış tarafından sunuldu. Oturumun son tebliği tebliğ Dr. Öğr. Üyesi M. Cüneyt Gökçe tarafından, “Hz. İbrahim’de (a.s.) İsbat-ı Vâcib” başlığıyla sunuldu. Bu bağlamda Gökçe tebliğinde, Hz. İbrahim’in (a.s.) aklî muhakeme yoluyla kullandığı anlatım, tartışma-sesli düşünme, soru-cevap, gözlem-deney, karşılaştırma ve dua metotları üzerinde durdu.

Sempozyum bildirimlerinin sunulduğu salonlardan bir diğeri olan Kurtubî salonunda ilk oturum -*Hz. İbrahim (a.s.) ve Tebliğ*- üst başlığıyla Doç. Dr. Avnullah Enes Ateş başkanlığında dört tebliğin sunumuyla gerçekleşti. İlk tebliğ, “Kur’an’da Hz. İbrahim (a.s.) Anlatısı Üzerinden Bir Mübelliğde Bulunması Gereken Vasıflar” başlığıyla Avnullah Enes Ateş tarafından sunuldu. Bu sunumda Peygamberlerin temel vasıflarından birisi olan tebliğ görevi Hz. İbrahim (a.s.) kıssası üzerinden incelenerek, mübelliğ sıfatına sahip olan bir Müslümanda bulunması gereken esaslar ortaya konulmaya

çalışıldı. Bu oturumun ikinci tebliği Öğr. Gör. Murat Oltulu tarafından, “Bir İmge Okuyucu Olarak İbrahim (a.s.) Peygamber” başlığıyla sunuldu. Oltulu sunumunda Hz. İbrahim’in (a.s.) birtakım kevnî imgelerden/ayetlerden hareketle Allah’a ulaşması konusu üzerinde durdu. Bu oturumun diğer iki tebliğinden birisi, “Hz. İbrahim’in (a.s.) Tebliğ Metodu” ismiyle Dr. Öğr. Üyesi Şemsettin Işık tarafından sunulurken diğeri, Dr. Esat Özcan tarafından, “Hz. İbrahim’in (a.s.) Tahkîkî İmana Ulaşma Çabaları ve Tebliğ Metodu” başlığıyla sunuldu. Hemen hemen aynı çerçevede sunulan bu iki tebliğde, genel olarak Kur’an’dan hareketle Hz. İbrahim’in (a.s.) tebliğ metotlarına ve tebliğ yapacak kişide bulunması gereken vasıflar üzerinde duruldu.

Kurtubî salonunda ikinci oturum *-Şia’nın Hz. İbrahim’e (a.s.) Yaklaşımı-* üst başlığıyla Doç. Dr. Recep Demir başkanlığında dört tebliğin sunumuyla gerçekleşti. İlk tebliği oturum başkanı Recep Demir, “İmâmiyye Şia’sındaki İsmet Doktrini Çerçevesinde Hz. İbrahim’in (a.s.) Babasına İstiğfar Etmesi” başlığıyla sundu. Demir sunumunda, ekollerin ismet meselesine yaklaşımlarını değerlendirdikten sonra İmâmiyye’nin konuyla alakalı yaklaşımlarının doğumdan ölüme şeklinde olduğuna, ismet anlayışının peygamberlerden imamlara geçtiğine vurgu yaparak konuya dair genel bir çerçeve çizdi. Konuşmasının devamında ise Hz. İbrahim’in (a.s.) İbrahîm 14/41 ayetinde ana babasına istiğfar etmesinin ismet inancı açısından nasıl anlaşıldığını Şia’nın iki temel yaklaşımı olan Ahbârîlere ve Usûlîlere göre incelemeye çalıştı. Bu oturumun ikinci tebliği, “Hz. İbrahim (a.s.) Takiyye Yaptı mı? Sâffât Sûresi 89. Ayet Bağlamında Sünnî ve Şîî Müfessirlerin Bakış Açıları” başlığıyla Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yazıcı tarafından sunuldu. Bu sunumda, Hz. İbrahim’in (a.s.) muhataplarına hasta olduğunu söylemesi (es-Sâffât 37/89) ayetinden hareketle takiyyenin caiz olup olmadığına dair Şia ve Ehl-i Sünnet arasındaki yorum farklılıklarına yer verildi. Bu bağlamda Sünnî müfessirler ayetin bağlamından hareketle takiyyeye cevaz vermediklerine, Ahbârîlerin ayetten takiyyeye cevaz bulduklarına, Usûlîlerin ise Sünnî anlayıştaki gibi belagat ilminin verilerinden hareketle ayeti inceleyerek Ahbârîlerin sert tutumlarına karşılık mutedil bir tavır takındıklarına değinildi. Bu oturumun tebliğlerinden bir diğeri Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Betül Oruç tarafından, “Peygamberlerin Masumiyeti Açısından Hz. İbrahim (a.s.) Kıssası –Tefsirlere Karşılaştırmaları Bir Yaklaşım” başlığıyla sunuldu. Oruç tebliğinde, Hz. İbrahim (a.s.) kıssasını peygamberlerin masumiyeti bağlamında mukayeseli bir şekilde ele alarak, hadis kaynaklarında zikri geçen üç konuda (Hastayım, Büyükleri Yaptı ve Kız Kardeş) Hz. İbrahim’in (a.s.) yalan söylediğine dair rivayetin ismet bağlamında incelenmesi gerektiğine dikkat çekti. Bu oturumun son tebliği

ise, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kaya tarafından, “Hz. İbrahim (a.s.) İle İlgili Ayetlerin Antropomorfik Yorumu -Kâşânî Örneği-” başlığıyla sunuldu. Oturumun en farklı bildirilerinden birine imza atan Kaya, Hz. İbrahim (a.s.) ile alakalı Kur’an’daki bilgileri Kâşânî’nin vahdet-i vücud merkezli yaklaşımından hareketle ele alıp değerlendirmesini yapmaya çalıştı. Sempozyumun birinci günü bu şekilde sona erdikten sonra ikinci güne geçildi.

Sempozyumun ikinci günü Mâturîdî, Taberî, Râzî ve Kurtubî salonlarında eş zamanlı olarak ikişer oturumun yapılmasıyla gerçekleşti. Mâturîdî salonunda ilk oturum -Hz. İbrahim (a.s.) ve Duaları- üst başlığıyla Prof. Dr. Atilla Yargıcı başkanlığında üç tebliğin sunumuyla gerçekleşti. “Hz. İbrahim’in (a.s.) Babası İçin Yaptığı İstiğfar” ismiyle ilk tebliği sunan Atilla Yargıcı, konuşmasında Kur’an’da Hz. İbrahim’in (a.s.) putperest babası için yaptığı istiğfarın anlamını inceleyerek, dua manasında kullanıldığına dikkat çekti. Oturumun diğer tebliğinden birisi Dr. Öğr. Üyesi Ali Soylu tarafından, “Kur’an’da Hz. İbrahim’in (a.s.) Dualarındaki Evrensel Prensipler” başlığıyla sunulurken, diğeri Dr. Öğr. Üyesi Arslan Karaoğlan tarafından, “Hz. İbrahim’in (a.s.) Duaları” ismiyle sunuldu. Bu iki sunumda genel olarak mümin açısından ibadetin özünü oluşturan duanın değeri, önemi ve anlamı çeşitli maddeler halinde, Kur’an’da Hz. İbrahim’in (a.s.) yapmış olduğu dualardan hareketle ortaya konulmaya çalışıldı. Mâturîdî salonunda ikinci oturum -Hz. İbrahim (a.s.) Akıl ve Tevhit - üst başlığıyla Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Seyid Gecit başkanlığında üç tebliğin sunumuyla gerçekleşti. İlk tebliğ, “Kur’an’da Hz. İbrahim’in (a.s.) Kullanmış Olduğu Mantıksal Kıyas Formları” adı altında oturum başkanı Mehmet Seyid Gecit tarafından sunuldu. Gecit sunumunda klasik mantığın kıyas formlarından hareketle, Hz. İbrahim’in (a.s.) kullanmış olduğu akılî metotları incelemeye çalıştı. Bu oturumun diğer iki tebliğinden birisi Dr. Öğr. Gör. Nurettin Çiftçi tarafından, “Hz. İbrahim (a.s.) ve Akıl” ismiyle, diğeri ise Arş. Gör. Rukiye Yaman tarafından, “Allah’ın Varlığını Keşifte Hz. İbrahim’in (a.s.) Akılî Metodundaki Temel Dinamikler” başlığıyla sunuldu. Bu iki sunumda ise genel manada Kur’an’ın tahkîkî ve işlevsel bir akıl vurgusu yaptığına dikkat çekilerek, Hz. İbrahim (a.s.) bağlamında samimi bir kalp ve bozulmamış bir fitrat ile Allah’a ulaşmanın örnekliliğine yer verildi.

Sempozyumun ikinci gününde tebliğ sunumlarının yapıldığı salonlardan bir diğeri olan Taberî salonunda ilk oturum -Hz. İbrahim (a.s.) ve Kurban- üst başlığıyla Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Akbaş başkanlığında üç tebliğin sunumuyla gerçekleşti. “Hz. İbrahim (a.s.) Rıza ve Tevekkül Ahlakı” ismiyle

ilk tebliği sunan Ahmet Akbaş konuşmasında, Kur’an’da rıza ve tevekkül kavramlarını Hz. İbrahim (a.s.) bağlamında inceledi. Bu oturumun diğer iki tebliğinden birisi Dr. Öğr. Üyesi Ahmet İyibildiren tarafından, “Hz. İsmail ve Kurban Meselesi” ismi altında sunulurken, diğeri ise, “Hacer Kıssası” ismiyle Dr. Öğr. Üyesi Asmaa Younis tarafından sunuldu. İyibildiren konuşmasında, Hz. İbrahim’in (a.s.) hangi oğlunu kurban ettiğine dair Kur’an’da bilgi olmadığı ve Müslümanlar ile Ehl-i Kitab’ın bu konuda ihtilaf içerisinde olduklarından bahsederek, kurban edilmek istenen evladın İsmail olduğunu delillerden hareketle ispatlamaya çalıştı. Younis’un sunumunda ise Hz. Hacer’in başından geçen olayların günümüz Müslümanlarına -özellikle kadınlara- rol model olduğundan bahsedildi. Taberî salonunda ikinci oturum -Hz. İbrahim (a.s.) ve Nübüvvet- üst başlığıyla Doç. Dr. Bilal Deliser başkanlığında üç tebliğin sunumuyla gerçekleşti. “İlahî Tavzifin Temellendirilmesi Açısından Kur’an ve Nübüvvet” başlıklı ilk tebliği sunan Bilal Deliser konuşmasında, resûl ve nebî ayırımına işaret ederek, bu iki kavram arasında Kur’ân’da bir farkın olmadığına ve nübüvvet görevinin bir bütün olarak Kur’ân ve sünnetten hareketle temellendirilmesi gerektiğine vurgu yaptı. Oturumun diğer tebliğini, “Hz. İbrahim (a.s.) Kıssasının Şer’u Men Kablenâ Açısından Değerlendirilmesi” başlığı altında sunan Doç. Dr. Mustafa Kayhan sunumunda, peygamberlerin mesajlarının itikat ve ahlak açısından birliktelik taşıdığı gibi ameli konularda da bütünlük arz ettiğini, İslam’ın beş şartından hareketle Kur’an’dan örnekendirerek inceledi. Bu oturumun son tebliği ise Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ergün tarafından, “Nübüvvetin Dönüm Noktası Hz. İbrahim (a.s.)” başlığıyla sunuldu. Ergün konuşmasında, İslam’ın Hz. Âdem’den Hz. Muhammed’e (s.a.v.) kadar aynı olup olmadığını sorgulayarak Hz. İbrahim’in nübüvvetin dönüm noktası konumunda yer aldığını öne sürdü. Bu bağlamda dinin kemale erdiğini iddia eden Ergün, Hz. İbrahim (a.s.) ile birlikte öncesi ile sonrası arasında bir köprünün kurulduğunu ispatlamaya çalıştı.

Sempozyumun tebliğ sunumlarının yapıldığı salonlardan diğeri olan Râzî salonunda ilk oturum -Kur’an Kıssaları ve Hz. İbrahim (a.s.)- üst başlığıyla Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Polat başkanlığında üç tebliğin sunumuyla gerçekleşti. “Oryantalistlerin Kur’an’daki Hz. İbrahim (a.s.) Tasvirine İlişkin İddiaları Tahlil ve Tenkit” başlığı altında ilk tebliği sunan Hüseyin Polat konuşmasında, oryantalistlerin öne sürdüğü Kur’an’da Hz. İbrahim’le (a.s.) ilgili anlatıların, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) kendi kültüründen, Arap kültüründen aldığı iddiasını inceleyerek, bu iddianın hiçbir ilmi dayanağının olmadığını ortaya koymaya çalıştı. Bu oturumun diğer bir tebliği Dr. Öğr. Üyesi Resûl Ersöz tarafından, “Modern Bilimler Işığında Kur’an Kıssaları”

başlığıyla sunuldu. Ersöz sunumunda, Kur'an'da peygamber kıssalarında anlatılan mucizelerin sebep-sonuç ilişkisi içerisinde birtakım açıklamalarının olacağına işaret etti. Bu oturumun son tebliğini ise, "Hz. İbrahim (a.s.) Kıssalarının Felsefi Bir Analizi" başlığıyla Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Kartal sundu. Bu sunumunda Kur'an'da yer verilen özelde Hz. İbrahim (a.s.) genelde ise diğer peygamber kıssalarında felsefi bir yöntem kullanıldığı vurgulandı. Râzî salonunda ikinci oturum -*Hz. İbrahim (a.s.) ve Ölümsüzlük-üst başlığıyla üç tebliğin sunumuyla gerçekleşti. Doç. Dr. Yunus Emre Gördük tarafından, "Hz. İbrahim'e (a.s.) Kuşlarla Verilen Mesaj Özelinde Bağlamın Tefsire Etkisi"* başlığıyla sunulan ilk tebliğde, Bakara 2/260 özelinde Hz. İbrahim (a.s.)'in kuşlarla olan ilişkisinin anlamına dair Ebû Müslim el-İsfahânî'nin o kuşları alıştırma manasında olan görüşü ile cumhurun görüşü mukayese edilerek bağlam açısından cumhurun görüşünün daha isabetli olduğu ortaya konuldu. Bu oturumun diğer bir tebliği Doç. Dr. İlhami Günay tarafından, "Kur'an'ı Kerim'de Âdemoğlunun Ölümsüzlük Arzusunun Tercümanı ve Rehberi Olarak Hz. İbrahim (a.s.)" başlığıyla sunuldu. Günay konuşmasında, insanın doğal olarak bir ölümsüzlük arzusu içerisinde bulunduğunu söyleyerek, Hz. İbrahim (a.s.) özelinde insanın isminin anılması şeklinde ölümsüzleştirilmesi konusu üzerinde durdu. Bu oturumun son tebliği, "Tefsir Kaynakları Işığında Hz. İbrahim'in (a.s.) Ateşe Atıldığı Yer" başlığıyla Arş. Gör. Dr. Haşim Özdaş tarafından sunuldu. Bu sunumda tefsir kaynakları ışığında Hz. İbrahim'in (a.s.) ateşe atıldığı yerin neresi olduğuna dair farklı görüşlere yer verilerek, bu yerin Şanlıurfa değil Irak'ta bulunan Kûsa isminde bir yerleşim birimi olduğu görüşü öne çıkartıldı.

Sempozyumun tebliğ sunumlarının yapıldığı salonlardan bir diğeri olan Kurtubî salonunda ilk oturum -*Oryantalist ve İsrailiyat Perspektifinden Hz. İbrahim (a.s.)- üst başlığıyla Doç. Dr. Harun Şahin başkanlığında üç tebliğin sunumuyla gerçekleşti. "Batı Literatüründe ve Kur'an'da Hz. İbrahim (a.s.): Mukayeseli Bir İnceleme"* başlığıyla ilk tebliği sunan Şahin konuşmasında, vahiy geleneğine dayanan Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'ın Hz. İbrahim'le (a.s.) ilgili anlatılarını mukayese ederek, bu dinler arasında Hz. İbrahim (a.s.) anlayışıyla ilgili çok ciddi farklılıkların olduğunu vurguladı. Bu oturumda sunulan diğer iki tebliğden birisi Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Özcan tarafından, "Klasik Tefsir Kaynaklarında Hz. İbrahim (a.s.) Kıssasındaki Bazı Hususlarla İlgili İsrailî Rivayetler" başlığıyla, diğeri ise Dr. Öğr. Üyesi Enes Büyük tarafından, "Tefsirde Hz. İbrahim'le (a.s.) İlgili İsrâiliyyât Rivayetlerinin Kullanım Amacı, Kaynağı ve Bilgi Değeri" ismiyle sunuldu. Özcan sunumunda Hz. İbrahim (a.s.) ile ilgili kaynaklarda geçen İsrailî

rivayetlere yer vererek değerlendirmelerde bulundu. Enes ise konuşmasında İsrailî rivayetlerin bilgi değeri olarak yanlışlanmadığı sürece Kur’an ve hadislerde terğîb ve terhîb maksadıyla kullanılabilmesine dikkat çekti. Kurtubî salonunda ikinci oturum *-Hz. İbrahim (a.s.) ve Bazı Uygulamalar-* üst başlığıyla Doç. Dr. Mahmut Öztürk başkanlığında üç tebliğin sunumuyla gerçekleşti. İlk tebliğ oturum başkanı olan Mahmut Öztürk tarafından, “Hz. İbrahim’in Dualarının İnsanın Temel İhtiyaçları Bağlamında Değerlendirilmesi” başlığıyla sunuldu. Diğer iki tebliğden birisi, “Hz. İbrahim’e Yakın Olmak” başlığıyla Doç. Dr. Ahmet Gündüz tarafından diğeri ise, “Hz. İbrahim Kıssasında Aile” ismiyle Öğr. Gör. Lokman Şan tarafından sunuldu. Şan sunumunda Hz. İbrahim’in (a.s.) aile yapısını kendi tarihsel bağlamı açısından okumaya çalıştı. Gündüz ise sunumunda Hz. Peygamberin birçok açıdan Hz. İbrahim’e benzediğine dikkat çekerek, bu benzerliğin aynı zamanda bir yakınlığın göstergesi olduğuna vurgu yaptı.

16. Tefsir Koordinasyon Toplantısının sempozyum programı özet olarak aktarmaya çalıştığımız şekliyle tamamlandıktan sonra özelde tefsir genelde ilahiyat eğitim ve öğretimi ile ilgili meselelerin konuşulduğu değerlendirme oturumuna geçildi. Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Nasrullah Hacimüftüoğlu’nun yaptığı bu bölümde, tefsir dersinin yüzde yüz Arapça olması konusunda sorulan bir soru üzerine farklı fikirler ortaya atılarak, müzakerelerde bulunuldu. Bu bağlamda yapılan müzakerelerde, Arap dilinin ve belağatının tefsir ilmi açısından önemi vurgulanmakla birlikte, öğrencilerin kazanımları ve derslerden istifade etme düzeyi dikkate alınarak tefsir derslerinin ana dilde yapılması fikri ön plana çıktı. Son olarak, XVII. Tefsir Koordinasyon toplantısının Diyarbakır’da (2020) yapılması kararlaştırılarak koordinasyon toplantısı nihayete erdi.

Yukarıda özetlemeye çalıştığımız, “Hz. İbrahim (a.s.) ve Nübüvvet” sempozyumunun genel değerlendirmesine dair birkaç hususa dikkat çekilebilir. İlk olarak diğer koordinasyon toplantılarından farklı olarak sempozyumda birçok tebliğe yer verilmesi, akademik ve ilmi serüvenin hemen her aşamasında bulunan hocalara kendilerini ifade etme imkânı vermiştir. Ayrıca sunulan tebliğlerin tefsir anabilim dalıyla sınırlandırılmaması ve alan dışı tebliğlere yer verilmesi konuya bütünüyle olmasa da ilmi bir derinlik ve interdisipliner bir boyut kazandırmıştır. Diğer taraftan sempozyumda birçok tebliğe yer verilmesi, bazı ilmi sınırlılıkları ve dezavantajları beraberinde getirdiği söylenebilir. Sözelimi tebliğ yoğunluğundan dolayı bildirilerin 10 dakikaya sıkıştırılması hem tebliğin tam olarak dinleyicilere aktarılmasını hem de dinleyiciler tarafından sunulan

tebliğin anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Bununla birlikte soru-cevap faslına ve müzakere bölümüne yer verilmemesi gibi kısıtlamalar sunumlardaki ilmi ve fikri verimliliği düşürmüştür. Zira tebliğlerin ilmi verimliliğinin arttırılması, eleştiri kültürünün ve yönteminin geliştirilmesi ve sunulan tebliğin doğru bir şekilde anlaşılması açısından her bir tebliğin bir müzakereci tarafından ilmi ve akademik düzeyde kritik edilmesi ve soru-cevap faslına yer verilmesi oldukça önemlidir. Diğer bir nokta ise tebliğ yoğunluğuna bağlı olarak, sempozyumun farklı salonlarda eş zamanlı olarak yapılması sempozyumun hocalar ve dinleyiciler tarafından verimli bir şekilde takip edilmesini engellemiştir. Sempozyumda dikkat çeken hususlardan bir diğeri sunulan bazı tebliğlerin sempozyum başlığıyla uyumluluk arz etmemesidir. Ayrıca oturumun üst başlıklarıyla o oturum başlığı altında sunulan tebliğler arasında bazı uyumsuzlukların olması dikkat çekmiştir. Sempozyumda aynı ya da benzer konuyu ele alan tebliğlerin sunulması göze çarpan hususlardan bir diğeri. Sonuç olarak bir sonraki programda bu hususların dikkate alınması gerektiğini hatırlatmakla birlikte bütün bunlara rağmen ilmi, fikri ve akademik anlamda oldukça verimli ve faydalı bir sempozyum olduğunun altını çizebiliriz. Bu vesileyle toplantının ve sempozyumun düzenlenmesinde ve yürütülmesinde emeği geçen bütün hocalarımıza, ayrı ayrı teşekkürlerimizi ve şükranlarımızı sunuyor ve bu tür ilmi toplantıların ve faaliyetlerin artarak devam etmesini temenni ediyoruz.